

ΘΕΛΞΙΝΟΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΛΦΑΒΗΤΟΣ.

Μελέτη Φιλολογική.

Α

Εισηγητής τοῦ αλφαβήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρεται γενικώτερον Κάδμος ὁ Ἀγήνορος, ἐκ Φοινίκης, κατὰ τινάς, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ'. π. Χ. αἰῶνος, ἐλθὼν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Εὐρώπης, ὑπὸ τοῦ Διὸς, βασιλέως τῆς Κρήτης, ἀρπαγείσης, κατ' ἄλλους δὲ ἐξ Αἰγύπτου πρὸς θεμελίωσιν ἀποικιῶν, ὡς καὶ ἐθεμελίωσε τὰς βιωτικὰς Θήβας, οὕτως ὀνομασθείσας ἀπὸ τοῦ τῆς ἑαυτοῦ πατρὶδος ὀνόματος.

Ταῦτα οἱ φέροντες ἐπιμαρτύρονται Ἡρόδοτόν τε καὶ Ἀριστοτέλη καὶ Ζήνωνι τὸν τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς ἀρχηγὸν καὶ ἑτέρους τινάς οὗ τοὺς τυχόντας τῶν παλαιῶν.

Τοῦ Ζήνωνος μάλιστα ἡ εἰκασία στηρίζεται καὶ ἐπὶ ἀρχαίου τινὸς διστίχου λέγοντος,

» Οἶδε πάτρα Φοῖρισσα τίς ὁ φθόρος ὧν καὶ Κάδμος
αὖ Κεῖνος, ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα »

Καί τοι πανδήμως αναγνωρίζομεν τὸ κύρος τῶν ταῦτα εἰκαζόντων, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔστιν ὅτε εἰς ἀμφιβολίας ἐμπίπτομεν περὶ τοῦ προκειμένου, ὥς ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν ἀρχαίων.

Ὁ Ὅμηρος, ἡ πηγὴ αὕτη παντὸς ἀφορῶντος τὰς ἀπωτάτω ἡμέρας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ οὐτινος, καθ' ἡμᾶς, τὰ συγγράμματα ἐπέχουσι τόπον Γενέσεως παρ' Ἑλλήσιν, οὐδένα λόγον ποιεῖται περὶ τούτου.

Πυθόδωρος ὁ ἱστορικός, περὶ τοῦ προκειμένου πραγματευόμενος καὶ ἀναφέρων περὶ τῶν τοῦ Κάδμου χρόνων, τῷ Δαναῷ, τῷ 1572 π. Χ. ἐν Ἑλλάδι ἀφικθέντι, τὴν τῶν γραμμάτων εὑρεσιν ἀποδίδωσι. Σὺν τούτῳ τάττονται, καθὰ λέγει ὁ τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς Διονυσίου σχολιαστής, καὶ οἱ Μιλησιακοὶ ἱστορικοὶ Ἀναξίμανδρος, Διονύσιος καὶ Ἑκαταῖος (α).

Ἄλλοι λέγουσι τὸν Κέκροπα, ἐκ Σάεως τῆς Αἰγύπτου ὀρμηθέντα, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ πρῶτον εἰσαγαγόντα τὴν χρῆσιν τοῦ ἀλφαβήτου.

Πίνδαρος, ὁ γραμματικὸς καὶ οὐχὶ ὁ λυρικός, εἰς Ἀθηναῖον τινα, Στοῖχον ὀνόματι, ἀναγράφει τὴν τῶν γραμμάτων εὑρησιν, ἀφ' οὗ καὶ στοιχεῖα ἐκλήθησαν.

Ὁ Στησίχορος εἰς τὸν Παλαμήδην, ἀκμάσαντα κατὰ τὰ Τρωϊκά.

Ἄλλοι εἰς τὸν Σίσυφον.

Ὁ Αἰσχύλος εἰς τὸν Προμηθεῖα.

» Καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔχορον σοφισμάτων

» Ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις,

» Μνήμην δ' ἀπάντων μουσομήτορ' ἐργύτην.

(Προμηθεὺς Δεσμ. 459—61)

Ὁ Σουίδας, ἐν τῷ ἱστορικῷ λεξικῷ αὐτοῦ (β), τὸν Καλλίστρατον εἰκάζει ἐν Σάμῳ εὐρόντα τὸν ἀλφάβητον, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς Ἀθηναίους τοῦτον παραλαβόντας καὶ ἔπειτα μεταδόντας εἰς τοὺς Βαβυλωνίους.

Καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος, ἐν τῷ ἄλλῳ αὐτοῦ ἐνθουσιασμῷ καὶ τῷ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτι, ἀναγράφων εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ σοφίαν πᾶσαν καὶ ἀνθρωπίνων γενῶν τὴν ἀρχὴν, δικαιοὶ ἡμᾶς εἰκάζοντες ὅτι καὶ οὗτος συνετάττετο τοῖς ἀποδιδούσι τὴν εὑρε-

(α) « Ἐπιμετροῦσαι τοῖς περὶ Πυθόδωρον καὶ οἱ Μιλησιακοὶ συγγραφεῖς Ἀναξίμανδρος, Διονύσιος καὶ Ἑκαταῖος. » Διονύσιος ὁ Θραξ. (β) Φωνή. Σαμείων δῆμος.

τὴν τοῦ ἡμετέρου ἀλφαβήτου εἰς πάντα ἄλλον ἢ τὸν Κάδμον.

Τινὲς μάλιστα ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῶν Πελασγικῶν ἐτι χρόνων, 1900 π. Χ. ἐν γνώσει ἦσαν τῶν γραμμάτων, διό καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πελασγικά ἐφέροντο μέχρι τινός, καὶ τούτοις μὴ ἀρκοῦμενοι, οἱ Πελασγοὶ, προστιθέασιν, οἱ ἀφ' Ἑλλάδος εἰς τοὺς βαρβάρους πλανηθέντες ἐπὶ τοῦ τοῦ Δευκαλίωνος κατακλυσμοῦ, μετέδωκαν εἰς τοὺς Φοίνικας τὰ γράμματα.

» Ὑστερον δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι γενομένου κατακλυσμοῦ καὶ διὰ τὴν ἐπομβρίαν τῶν πλείστων ἀνθρώπων ἀπολομένων, ὁμοίως τούτοις καὶ τὰ διὰ τῶν γραμμάτων ὑπομνήματα συνέβη διαφθαῖναι δι' αἷς αἰτίας πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς Κάδμος ὁ Ἀγήτορος ἐκ τῆς Φοινίκης πρῶτος ἐπελήφθη κομίσαι γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

» Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι Σύροι μὲν εὑρεταὶ τῶν γραμμάτων εἰσὶ, παρὰ δὲ τούτων Φοίνικες μαθόντες τοῖς Ἕλλησι παραδεδώκασιν· οἷτοι δ' εἰσὶν οἱ μετὰ Κάδμου πλείσταρτες εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς Ἕλληνας τὰ γράμματα Φοινίκια προσαγορεύειν, φασὶ τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόρον, καὶ τῇ γραφῇ ταύτῃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων χρῆσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν τῆς προσηρυμένης προσηγορίας. [Διόδωρος Σικελιώτης.]

» Μετὰ δὲ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν, οὐδὲν τῶν παραληφθέντων Ἑλλήνων ἐφύλαξε τὴν τῶν γραμμάτων μνήμην, πλὴν τῶν Πελασγῶν, τῶν ἀφ' Ἑλλάδος εἰς Βαρβάρους πλανηθέντων, παρ' ὧν μαθόντες πρῶτοι Φοίνικες εἰς Ἕλληνας ἤγαγον, ὅθεν καὶ Φοινίκια κτητικῶς ὀνομάζονται. [Διονύσιος ὁ Θραξ.]

Καὶ ὁ Βουλγαρίας Εὐστάθιος, ἐν Β. Ἰλιάδος, λέγων ὅτι ὁ ποιητῆς δῖους καλεῖ τοὺς Πελασγοὺς, ὡς μόνους Ἑλλήνων, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, σώσαντας τὰ γράμματα, λεληθότως πως ἀναγράφει εἰς ἐποχὴν πολὺ προγενεστέραν τῆς τοῦ Κάδμου τὴν εὑρεσιν τῶν γραμμάτων.

Εὐλόγως οὖν, μετὰ μεγίστου δισταγμοῦ, ὡς προσέπομεν, κλίνομεν ἀκούοντας τοὺς θεωροῦντας τὸν Κάδμον ὡς ἀλφαβητιστὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄν μάλιστα παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθῆ τὸν ἐξῆς χρησμὸν τῆς Πυθίας, δοθέντα τῷ Κάδμῳ, χρηστηριαζομένῳ πρὸ τῆς θεμελιώσεως τῶν Θηβῶν

« Φράξο δὴ μῦθον Ἀγήτορος ἔχον· Κάδμε,

» Ἦός ἐγρόμενος, προλιπὼν, ἴθι Πιθῷ Δείαρ,

» Ἐνθ' ἔχων αἶθλια καὶ αἰγινέη μετὰ χερσίν,

» Τὴν διὰ τε Φιλέω καὶ Φωκίδος ἐς τ' ἄν ἴκται,

» Βουκολίους δὲ βόας κηριφρεφέας Πελάγοντος. »

ἀναμφιλέντως παραδεκτέον τὰ τε γράμματα καὶ τὴν ἐξάμετρον στιχουργίαν ἐνχρήσει παρ' Ἑλλήσι πολὺ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κάδμου.

Ἄλλ' αἱ περὶ τῆς γνησιότητος ἢ τῆς ἀληθείας τοῦ χρησμοῦ τοῦ ἀμφιβολίας παρέχουσιν ὅπωςδῆποτε ὅπλα τοῖς ὑπὲρ τοῦ Κάδμου συνταττομένοις—: τί δύνανται οὗτοι νὰ εἰπωσι κατὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ὁ Πausanias ἀνέγνω ἐν Μεγάρῳ, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κοροΐβου (ὄρα Paus. Βιβ. Α, § 43), τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου τῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος, ἰδρυθέντος εἰς ἐποχὴν πολὺ τῆς τοῦ Κάδμου προγενεστέραν (1670 π. Χ. κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμούς); Δὲν καταστρέφει αὕτη πᾶν ἐπιχείρημα ἐναντίον, δὲν αἶρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν, πάντα διαταγμὸν, ὥς εἴ τις καὶ ἄλλος ἐπιμαρτυροῦσα τὸ ἀληθὲς τῶν ἡμετέρων λόγων;

B

Ἀληθῶς ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μυθώδης ἐστὶν ὅλως καὶ ἀπίθανος, ὥς πᾶσα παντὸς οὐτινῶσδῆποτε ἔθνους ἱστοροῦντος τὴν καταγωγὴν καὶ γένεσιν αὐτοῦ, καὶ ὥς ἐκ τούτου μικρὸν ἢ οὐδὲν ἂν ἀποφέρωμεν ὄφελος δυνάμεθα ἐξ αὐτῆς περὶ τοῦ προκειμένου· τὸ μυθῶδες ὁμῶς δὲν ἀμοιρεῖ παντάπασι καὶ ἀληθείας, καθόσον ἐν αὐτῷ εὐρίσκομεν τὰ ἥθη καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ ἔθνους ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· τὴν ἀλήθειαν δ' ἐνίοτε, ἂν μὴ εἰπωμεν ὡς ἐπιτοπολὺ, διαφωτίζομεν μᾶλλον φέροντες ἐκ παραλλήλου τὰ ἥθη καὶ τὴν πολιτείαν ἐκάστης ἐποχῆς ἢ ἀφηγοῦμενοι ἀπλῶς τὰ γεγονότα.

Ὅταν, βοηθεία τοῦ ἀμυδροῦ φωτός τῶν παραδόσεων, ἀνατρέχωμεν εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλλάδος, εὐρίσκομεν τὴν χώραν ταύτην κατοικουμένην ὑπ' ἀνθρώπων, εἰς φυλὰς διηρημένων—Πελασγοὺς πρὸ πάντων, Λελεγας, Καύκωνας, Κᾶρας, Κούρητας, Ἐπειοὺς καὶ λοιποὺς.

Αἱ φυλαὶ αὗται, πολλοὶ εἰσιν οἱ λόγοι ἐξ ὧν εἰκάζομεν, οὐ μικρὸν πρὸ τοῦ Κάδμου, ἀπεῖχον τῆς ἀγρίας καταστάσεως, ἣ δὲ δίατα αὐ-

τῶν διέφερε κατὰ χώρους· καὶ ἐν μὲν τοῖς πεδεινοῖς καταγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν, ἐν δὲ τοῖς ὀρεινοῖς εἰς τὴν θήραν καὶ τὴν ποιμαντικήν, ἐν δὲ τοῖς παραλίοις εἰς τὴν ἀλιείαν καὶ τὸ ἀνταλλακτικὸν ἱσὺς ἐμπόριον ἢ γεωργία πλὴν ἣν ἡ κυρία αὐτῶν ἀσχολία, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπικρατεστέρας φυλῆς (Πελασγοί), παραγομένου, κατὰ τινὰς τῶν φιλολόγων, ἐκ τοῦ πέλω=εἰμὶ=καταγίνομαι καὶ τοῦ ἀργός ἢ ἀγρός=γῆ· τοῦθ' ἐνεκα προτιμῶντες τὰς πεδιάδας, ἡγεῖρον ὀχυρὰς Ἀαρίσσας (πόλεις) ἢ ὀχυρώματα πρὸς ἀμυναν κατὰ τῶν ληστῶν, πολλαχόσε λοχμευόντων· βαθυηδὸν δὲ, κατοικοῦντες γῆν δαφυλῶς ἀμοιβούσαν τὴν φιλοπονίαν καὶ ὑπὸ οὐρανὸν γελόντα καὶ ἐπιτηδεύτατον πρὸς τὸ διεγείρειν καὶ τρέφειν τὴν φαντασίαν, ἀπεδύθησαν τὰ σπάργανα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐξημερώθησαν· ὑπὸ τρεῖς κατηγορίας ὑπακτέον τοῖς πρὸς ταῦτα συντελέσαντας ἀγῶνας καὶ προσπάθειας—φυσικῇ, πολιτικῇ καὶ ἐμπορικῇ, διὰ τῆς ἐξορύξεως δηλαδὴ ὀχετῶν, ἐκχερσώσεως ἀγρῶν, ἐκρίζώσεως δασῶν, ἐξαλείψεως θηρίων καὶ καταδρομῆς ληστῶν, δι' ἐγκαθιδρύσεως ἱερῶν ἀγῶνων, εἰσαγωγῆς τεχνῶν, νομοθεσιῶν καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ ἐπιμελείας μετὰ ξένων ἐθνῶν. Πάντα ταῦτα ἐκπροσωπεῖ ὁ Θηβαῖος Ἡρακλῆς, πρόσωπον ὅλως ἰδανικόν, ὅπερ οἱ Ἕλληνες, μετὰ πολλῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν ἐπαγαγόντες ἔξωθεν, ἐξελλήνισαν, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ποίησις παρέστησε τὸ κατ' ἀνθρώπον ἐντέλές, εἰς δ' ἡγγισαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ εὐπατρίδαι (ἥρωες) τῆς Ἑλλάδος.

Πρῶτοι νομοθέται παρ' Ἕλλησι φέρονται οἱ Κρήτες Μίνως ὁ πρεσβύτερος καὶ Ῥαδάμανθυς, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ ἐκκαθεύρας ἀπὸ τῶν πειρατῶν τὸ Αἰγαῖον καὶ δούς νόμους ταῖς πρὸς βορρᾶν τῆς Κρήτης κειμέναις νήσοις. Ἀγνοεῖται ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡκμάσαν οἱ ἄνδρες οὗτοι· κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὅμως ὑπολογισμοὺς, ἔζησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ'. π. Χ. αἰῶνος, ἀφ' οὗ καὶ ὁ μῦθος αὐτὸς πλάττει αὐτοὺς υἱοὺς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀδελφῆς τοῦ Κάδμου.

Ἐρωτῶμεν ἤδη: τίς ἐστὶν ὁ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Κρήτην γράμματα τε καὶ ἄλλας διδασκαλίας πολλὰς, προπαρασκευασμένους τῷ τε Μίνῳ καὶ τῷ Ῥαδαμάνθῳ τὴν ὕλην ἐξ ἧς ὠκοδόμησαν; τίς ἐστὶν ὁ ἐξομαλύνων τὴν ὁδόν, ἣν διέτρεξαν καὶ προπαρασκευάσας τοὺς λαοὺς ἐκείνους πρὸς τὸ παῖθεσθαι τοῖς νόμοις;

Ταῦτά ἐξ ἀναλογίας δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν καὶ περὶ Θηβῶν. Ἄν πρὸ τοῦ Κάδμου, οἱ κάτοικοι τῆς Βοιωτίας ἦσαν πάσης γνώσεως ἄμοιροι, ἦσαν ἀγραμμάτιστοι, μηδὲν ἔχοντος πολιτισμοῦ ἢ ἀρχὴν θρησκευτικὴν ἔχοντες, μηδὲνα τύπον πολιτείας, ὁ ξένος ἐκεῖνος ἔπραττεν ὅσα ὁ μῦθος καὶ αἱ παραδόσεις βραδύτερον τῷ ἀπέδωκαν;

Αἱ ἡμέτεροι ἐρωτήσεις, πιστεύομεν, καὶ εὐλογοὶ καὶ δίκαιαί εἰσι διότι, ἂν ἐξετάσωμεν μετ' ἐπιστάσις τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων, οὐδένα οὐδέποτε εὐρίσκομεν καταρτιστὴν, καὶ θεῶν υἱὸν ἂν ὑποθέσωμεν αὐτὸν, ἀχαριαιῶς τε καὶ ἀμογητὶ δόντα νόμους εἰς τινὰ τόπον, εἰσαγαγόντα γράμματα, κτίσαντα ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς, θεμελιώσαντα πόλεις, διδάξαντα θρησκείαν. Παράδειγμα ἡμῖν πρόκειται προχειρότατον ὁ Νέος Κόσμος! Πόσους ἀγῶνας, πόιους κινδύνους δὲν ὑπέστησαν οἱ πρῶτοι θέντες ἐν αὐτῷ πόδα; πόσου χρόνου ἐδέησε παρέλευσις μεχριστοῦ ἔλθωσιν εἰς πέρας ὅσα ἐν αὐτῷ ἐγένοντα; Μὴ δὲ διελάθωσιν ἡμᾶς καὶ τὰ μέσα ὧν χρῆσιν ἐποιήσαντο. Καὶ ἐν τούτοις τῷ Κάδμῳ ἀποδίδονται τὰ πάντα ὥς ἐκ μαγείας τετελεσμένα διότι, πλὴν τοῦ πρὸς τὸν δράκοντα, τὸν παρὰ τὴν κρήνην τοῦ Ἄρεως ἐπαγρυπνοῦντα, μυθευομένου μικροῦ ἀγῶνος αὐτοῦ (ὅστις ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται, εἰμὴ διὰ συμπλοκῆς πρὸς τινὰ ληστρικὴν συμμορίαν, αὐτοῦ παρὰ τὴν κρήνην ἐμφωλεύουσας), καὶ τὴν πόλιν ἐθεμελίωσε, καὶ τὰ γράμματα διέδωκε, καὶ νόμους ἔθετο, καὶ ναοὺς ἔκτισε, καὶ τὰ πάντα κατώρθωσεν ἐντὸς βραχυτάτου καὶ ἀπόνως!

Ἐπ' ἀληθείας, ἀγνοοῦμεν ἂν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν τὰ κατορθώματα τοῦ ἀνδρὸς μᾶλλον ἢ τὴν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν εὐχέρειαν καὶ ταχύτητα! [ἔπεται.]